

De brieven van Gerard Walschap

Bert Boeckx, Amsab-Centrum Antwerpen

In 1998 publiceerde uitgeverij Nijgh & Van Ditmar het eerste deel van de brieven van Gerard Walschap (1898-1989) uit de periode tussen 1921 en 1950. Eind mei 2002 verscheen het tweede en derde deel: *Brieven (1951-1956)* en *Brieven (1966-1989)*. Een uitgave van de nagekomen brieven volgt nog. De omvangrijke publicaties werden samengesteld en geannoteerd door Harold Polis, Carla Walschap en Bruno Walschap (overleden in 1999).

Het monumentale werk, 2308 brieven met uitgebreide annotaties, overspant 68 jaar. De brieven van Gerard Walschap overstijgen het anekdotisch-biografische. We leren Walschap niet enkel kennen als mens en schrijver. Hij scheidt in zijn brieven een beeld van de maatschappelijke, literaire en morele ontwikkelingen van een groot deel van de vorige eeuw.

Het grootste deel van de opgenomen brieven bevindt zich in het familiearchief van de erven-Walschap of is in particulier bezit. Een ander deel wordt bewaard in archieven en bibliotheken zoals de 'Archives et Musée de la Littérature' te Brussel, het Archief en Museum voor het Vlaams Cultuurleven te Antwerpen en de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en letterkunde te Gent. Samensteller Harold Polis maakte ook gebruik van de Amsabcollectie en vooral van het archief van *Volksgazet*.

Vanaf begin jaren '50 begon Walschap immers nauw samen te werken met de Antwerpse socialistische uitgeverij SM Ontwikkeling. Vóór 1950 beperkte de uitgeverij Ontwikkeling zich hoofdzakelijk tot de uitgave van het dagblad *Volksgazet* en het weekblad *ABC*. In 1946 kon Walschap afgevaardigde-beheerder én vriend Adolf Molter overtuigen om het *Nieuw Vlaams Tijdschrift (NVT)*, dat zou uitgroeien tot een toonaangevend literair orgaan, bij Ontwikkeling uit te geven. Walschap werd redacteur van het *NVT*. Via het *NVT* kon Ontwikkeling in de jaren '50 en '60 een bijzonder waardevol literair fonds opbouwen met titels van onder meer Piet Van Aken, Hugo Claus, Herman Teirlinck, Louis Paul Boon, Ivo Michiels, Achilles Mussche, Ben Cami en Paul de Wispelaere.

Gerard Walschap in zijn werkkamer omringd door heiligenbeelden

In 1954 publiceerde Gerard Walschap in het *NVT* het scherpe pamflet *Salut en Merci*, een essay waarin de vijftigplusser Walschap een balans opmaakt van zijn overtuigingen. Het geruchtmakende essay was de eerste titel van Walschap die bij uitgeverij Ontwikkeling verscheen. Op 27 november 1954 schreef hij aan Molter met de vraag "het mooi uit te geven omdat het voor mij meer waarde heeft dan mijn zuiver literair werk"⁽¹⁾. Walschap was bezorgd om de oplage en op 17 februari 1956 schreef hij: "Hoe gaat het *Salut en Merci*? Ik ben ervan geschrokken dat er maar 500 ex. van verkocht zijn. Ik wil u graag een deel van mijn honorarium teruggeven als u er geld aan verliest"⁽²⁾. Molter antwoordde dat de verkoop van het essay gezien de aard van het werk erg goed was (1220 ex.) en dat zelfs indien de verkoop slecht was "we Cesar nog zouden geven wat hem toekomt".

Vanaf 1958 zou Gerard Walschap een groot deel van zijn oude titels, zoals *Houtekiet*, *De verloren zoon*, *Zuster Virgilia* en *De familie Roothoof* onderbrengen bij Ontwikkeling. Hij schreef aan "vriend" Molter dat hij het gevoel had "eindelijk op mijn plaats te zijn. Ik hoop dat mijn werk moge bijdragen tot het omvang geven aan de jonge uitgeverij die gij hebt opgericht, cultuurdaad die u tot eer strekt". Tevens nodigde hij Molter en Willy Vaerewijck (directeur van Ontwikkeling) en hun beider vrouwen uit "op een gezellig avondje in mijn mansarde"⁽³⁾. Op 6 juli 1962 bedankte Walschap Molter nogmaals uitvoerig voor de heruitgave van zijn belangrijkste werken en deed hij volgende belofte: "Nu moet *Houtekiet II* volgen en het beste zijn in de rij van *Zuster Virgilia*, *Houtekiet*, *De verloren zoon* en *De Familie Roothoof*. Heb a.u.b. patiëntie met een oude stielman, die voor de tweede maal helemaal opnieuw is begonnen omdat hij geen reden ziet nog een boek meer te schrijven als hij meteen niet een beetje beter doet"⁽⁴⁾. *Houtekiet II* zou in 1961 door Ontwikkeling uitgeven worden onder de titel *Nieuw Deps*.

Hoewel Walschap kort voordien in een interview zei: "Ik heb me nooit gehaast om van de ene kerk in de andere te springen"⁽⁵⁾, schreef hij op 6 juli 1962 aan Vaerewijck: "Op de 70^e verjaardag van Julien Kuypers⁽⁶⁾ wil ik lid van de socialistische partij worden. Ik ben dat al lang van plan, men kan nu niet meer zeggen dat het een geïnteresseerd gebaar is en het is een schone datum"⁽⁷⁾. In hetzelfde interview in *Vrij Nederland* betuigde hij zijn sympathie aan Jos Van Eynde.

Vanaf 1965 probeerde Ontwikkeling overeenkomsten te sluiten met verschillende Nederlandse uitgeverijen. Een eerste samenwerking met de Nederlandse uitgeverij De Arbeiderspers mislukte. Midden de jaren '60 verschenen een aantal titels bij Heideland en Meulenhof, maar ook deze samenwerking liep op de klippen. In 1967 en 1968 waren de uitgeverijen Bekking en Donker aan de beurt. In 1969 waren er contacten met de Bezige Bij en vanaf 1972 waagde uitgeverij Querido haar kans. Het weinig beginselvast te uitgavenbeleid van Ontwikkeling, het chaotische management en de slordige administratie zouden uitmonden in een rechtenconflict. Walschap zelf bleef trouw aan zijn vrienden bij Ontwikkeling. Hij "voelt er zich als een vis in het water" en besloot zijn brieven vaak met "*Leve Ontwikkeling!*" Het was echter zijn vrouw Ninette die even scrupuleus als impulsief zijn zakelijke belangen behartigde. Walschap schreef aan Vaerewijck over zijn "managerin" en "zoals gij misschien ook wel weet zijn man en vrouw één, maar niet altijd en niet in alles"⁽⁸⁾. In 1968 riep Ninette de hulp in van Frans Van Isacker, romancier en jurist gespecialiseerd in auteursrecht, bij een conflict over de coproducties van Walschaps

boeken. Ze schreven samen een brief waarin Walschap vraagt om de overeenkomsten met andere uitgevers te verbreken. Van Eynde antwoordde dat alles op een misverstand beruiste en dat hij ondertussen een brief van Walschap zelf ontvangen heeft, *“waarin deze op zijn erewoord verzekert niets te hebben afgeweten, niet eens te hebben vermoed van de brief die u namens hem hebt geschreven. Hij zegt uw brief die op een misverstand berust te betreuren”*⁽⁹⁾. Walschap heeft ondertussen inderdaad in aanwezigheid van Vaerewijk een briefje *“Aan mijn vrienden van Ontwikkeling”* geschreven, waarin hij de demarche van Ninette betreurt en vraagt om er geen rekening mee te houden. Hij schreef ook: *“Jullie zijn mijn politieke vrienden, ik heb als schrijver van jullie niets dan genegenheid en achting ondervonden, ik wil niet dat van mijnentwege tussen ons een enkel hard woord zou vallen”*⁽¹⁰⁾. Het conflict over de vertegenwoordiging van Walschap in Nederland zou de volgende jaren onder de oppervlakte blijven sluimeren. Walschap bleef echter trouw aan zijn vrienden bij Ontwikkeling. Ontwikkeling en vooral het dagblad *Volksgazet* zaten echter in slechte papieren. In de jaren '70 stapelden de financiële verliezen zich op en het faillissement werd onafwendbaar. Na het faillissement van Ontwikkeling in juli 1978 verhuisden het *NVT* en de titels van Walschap naar uitgeverij Manteau.

De lectuur van Walschaps brieven kent verschillende invalshoeken, zoals ook zijn contacten met zijn uitgever het louter professionele overstegen. De drie delen geven een overzicht van niet alleen achtenzestig jaar persoonlijk leven, maar ook van achtenzestig jaar literair leven. Vanaf de jaren '50 correspondeerde Walschap - hij is dan een erkend en geëerd schrijver - met iedereen die enige faam had in de literaire, culturele, wetenschappelijke en politieke wereld. Walschap was ook een verwoed reiziger die zijn reisverslagen in briefvorm naar het thuisfront stuurde. In het voorjaar van 1951 verbleef hij meer dan twee maand in Belgisch-Congo en in 1955 logeerde hij maandenlang in Peru bij zijn oudste zoon, Hugo, een diplomaat met standplaatsen over de hele wereld. We leren Walschap kennen als literator, polemist, reiziger, familievader... Walschaps brieven zijn, ook door de uitstekende annotaties van de redactie, een buitengewone getuigenis van bijna drie kwarteeuw cultuurgeschiedenis.

G. WALSCHAP, Brieven (1951-1965) en Brieven (1966-1989). Verzameld en toegelicht door Harold Polis, Bruno Walschap en Carla Walschap, Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar, 2002.

- (1) Brief 1162, 27.11.1954, aan uitgeverij Ontwikkeling/A. Molter, collectie Amsab.
- (2) Brief 1237, 17.02.1956, aan uitgeverij Ontwikkeling/A. Molter, collectie Amsab.
- (3) Brief 1278, 26.02.1958, aan uitgeverij Ontwikkeling/A. Molter, particuliere collectie.
- (4) Brief 1368, 28.10.1959, aan A. Molter, particuliere collectie.
- (5) *Vrij Nederland*, 16.06.1962.
- (6) Julien Kuypers (1892-1967). Vlaams schrijver en socialistisch politicus, secretaris-generaal van het ministerie van Openbaar Onderwijs, vanaf 1937 voorzitter van het NIR.
- (7) Brief 1480, 06.07.1962, aan Willy Vaerewijk, particuliere collectie.
- (8) Brief 1531, 05.12.1963, aan Willy Vaerewijk, particuliere collectie.
- (9) Amsab, Inventaris *Volksgazet*, nr. 989.
- (10) Brief 1715, 19.10.1968, aan uitgeverij Ontwikkeling/A. Molter, collectie Amsab.